

Конституційний суд України

м. Київ, вул. Жилянська, 14
01033

суб'єкт права на конституційне: Швед Марина Феоріівна
звернення -----

представник: Артёмов Олександр Іванович

Конституційне звернення
про офіційне тлумачення частини 5 статті 147 Цивільного Кодексу
України, частин 1, 2 статті 55 Закону України «Про господарські товариства» та
пункту 4 частини 1 статті 12 Господарського процесуального Кодексу України

17 квітня 2015 року суб'єкт права на конституційне звернення - Швед М.Ф., звернулася з позовом до Господарського суду Запорізької області, в якому просила зобов'язати товариство з обмеженою відповідальністю ВИРОБНИЧО-КОМЕРЦІЙНА ФІРМА «КОМПАНІЯ «СВ» внести зміни до статуту товариства в зв'язку зі зміною в складі учасників товариства, зареєструвавши її в складі учасників товариства з обмеженою відповідальністю ВИРОБНИЧО-КОМЕРЦІЙНА ФІРМА «КОМПАНІЯ «СВ».

Свою правову позицію Швед М.Ф. обгрунтовувала тим, що 27 березня 2015 року нею на підставі договору дарування набуто у власність частку в статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю ВИРОБНИЧО-КОМЕРЦІЙНА ФІРМА «КОМПАНІЯ «СВ» розміром відсотків. Зазначену частку набуто у власність від особи, яка отримала її у спадщину після померлого батька.

15 червня 2015 року суд першої інстанції позов задовольнив та зобов'язав товариство з обмеженою відповідальністю ВИРОБНИЧО-КОМЕРЦІЙНА ФІРМА «КОМПАНІЯ «СВ» внести зміни до статуту товариства з обмеженою відповідальністю ВИРОБНИЧО-КОМЕРЦІЙНА ФІРМА «КОМПАНІЯ «СВ» у зв'язку зі зміною у складі учасників товариства, зареєструвавши в статуті у якості учасника товариства Швед М.Ф. протягом 31 (тридцяти одного дня) з моменту набрання чинності судовим рішенням (№45529787 ЄДРСР).

Своє рішення Господарський Суд області обгрунтував посиланням на приписи частини 5 статті 147 ЦК України, відповідно до яких частка у статутному

капіталі товариства з обмеженою відповідальністю переходить до спадкоємця фізичної особи або правонаступника юридичної особи – учасника товариства лише за згодою інших учасників. Оскільки статутом товариства на передбачено отримання згоди інших учасників товариства, то «...з огляду на п. 2 ч. 1 ст. 1219, ч.5 ст. 147 УК України та положення статуту, суд дійшов висновку, що в даному випадку набуття спадкоємцем прав учасника товариства на залежить від згоди інших учасників, а відтак, частка учасника товариства переходить до спадкоємців на підставі документів, що посвідчують право на спадщину».

«Що ж до приписів статті 55 Закону України «Про господарські товариства», які дають спадкоємцям переважне право вступу до товариства з обмеженою відповідальністю, тобто визначають, що обов'язковою умовою вступу спадкоємця до складу учасників товариства є надання згоди на це товариством в особі його вищого органу управління – загальних зборів учасників, то вони застосовуються у випадку, коли правонаступництво відбулося до набрання чинності Цивільним кодексом України, оскільки частина 5 ст. 147 цього Кодексу розширила можливості спадкування частки в статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю, або у разі наявності у статуті товариства відповідного обмеження переходу частки у статутному капіталі до спадкоємця».

29 липня 2015 року постановою Донецького апеляційного господарського суду рішення суду першої інстанції скасовано, провадження у справі закрито (№ 47847704 ЄДРСР).

Постанову мотивовано тим, що суб'єкт права на конституційне звернення - Швед М.Ф. не набула статусу учасника товариства обмеженою відповідальністю ВИРОБНИЧО-КОМЕРЦІЙНА ФІРМА «КОМПАНІЯ «СВ», а від так не є учасником товариства. Спір, що виник не є корпоративним, а тому відповідно до пункту 4 статті 12 Господарського процесуального кодексу України спір не підвідомчий господарським судам України.

18 листопада 2015 року Вищий господарський суд України залишив в силі постанову Донецького апеляційного суду ухваливши відповідну постанову (№ 53732746 ЄДРСР).

У своїй постанові від 18 листопада 2015 року (№ 53732746 ЄДРСР) Вищий господарський суд також послався на приписи частини 5 статті 147 ЦК України та приписи статті 55 Закону України «Про господарські товариства», і дійшов висновку, що *« особисте не майнове право участі у товаристві припиняється в разі смерті фізичної особи учасника, а спадкоємцем (правонаступником) спадкується не право на участь у товаристві, а лише право на частку в статутному капіталі товариства. Після набуття права власності на частку в статутному капіталі у спадкоємціє виникає переважне право вступу до цього товариства, передбачене статтею 55 Закону України «Про господарські товариства», проте не виникає автоматичного набуття таким спадкоємцем права участі у товаристві».*

«...як встановив суд апеляційної інстанції, загальні збори учасників товариства – відповідача, відповідного рішення про включення ОСОБА_4 (прим. автора ОСОБА 4 суб'єкт права на конституційне звернення Швед М.Ф.) до складу учасників товариства не приймали, позаяк, спір у даній справі, ініційований ОСОБА_4 як фізичною особою, а не як фізичною особою – учасником товариства – відповідача, в силу п. 4 ч.1 ст. 12 ГПК України, не підвідомчий господарському суду».

Інша правова позиція щодо застосування частини 5 статті 147 ЦК України та статті 55 Закону України «Про господарські товариства» висловлена в постанові апеляційного господарського суду від 22.01.2013 року у справі

№5010/674/2012-К-25/15 (№28943651 ЄДРСР): «Частка в статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю, згідно з ч.5 ст.147 ЦК України, переходить до спадкоємця фізичної особи або правонаступника юридичної особи – учасника товариства, якщо статутом товариства не передбачено, що такий перехід допускається лише за згодою інших учасників товариства.

Аналіз вказаної норми свідчить, що вона передбачає право учасників товариства з обмеженою відповідальністю передбачити у статуті товариства необхідність отримання спадкоємцем або правонаступником учасника згоди інших учасників товариства на його вступ до товариства. При цьому, така згода може бути виражена як одностороннім прийняттям рішення загальних зборів учасників про прийняття спадкоємця або правонаступника до складу учасників товариства, так і в інший спосіб, який підтверджує волевиявлення кожного з учасників товариства. Якщо статутом товариства перехід частки у статутному капіталі до спадкоємців або правонаступників не обмежений необхідністю одержання згоди інших учасників товариства, частка учасника товариства переходить до його спадкоємців або правонаступників на підставі документів, що посвідчують право на спадщину або правонаступництво.»

Ця правова позиція апеляційного господарського суду підтримана в постанові Вищого господарського суду у справі №5010/674/2012-К-25/15 (№30330379 ЄДРСР). Зокрема вказано, «згідно частини 5 статті 147 ЦК України частка в статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю переходить до спадкоємця фізичної особи або правонаступника юридичної особи - учасника товариства, якщо статутом товариства не передбачено, що такий перехід допускається лише за згодою інших учасників товариства.

Правовий аналіз наведених положень законодавства свідчить про те, що пункт 2 статті 1219 ЦК України встановлює загальне правило, а частина 5 статті 147 ЦК України формулює виняток із нього і передбачає право учасників товариства з обмеженою відповідальністю передбачити у статуті товариства необхідність отримання спадкоємцем учасника згоди інших учасників товариства на його вступ до товариства. Якщо ж статутом товариства з обмеженою відповідальністю не передбачено, що перехід частки в статутному капіталі до спадкоємців допускається лише за згодою інших учасників товариства, то перехід права на частку в статутному капіталі (її частини) тягне перехід до спадкоємця прав, що належали учасникові-спадкодавцеві, а отже, - і право на участь в товаристві. У такому випадку перехід частки у статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю до спадкоємця фізичної особи здійснюється за фактом смерті фізичної особи – учасника товариства, що підтверджується документом, який посвідчує право на спадщину, і не потребує отримання спадкоємцем згоди інших учасників на його вступ до товариства.

Що ж до приписів статті 55 Закону України «Про господарські товариства», які дають спадкоємцям переважне право вступу до товариства з обмеженою відповідальністю, тобто визначають, що обов'язковою умовою вступу до складу учасників товариства є надання на це згоди товариством в особі його вищого органу управління – загальних зборів, то вони застосовуються у випадку, коли право наступництва відбулося до набрання чинності Цивільним кодексом України, оскільки частина 5 статті 147 цього Кодексу розширила можливості спадкування частки в статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю, або у разі наявності в статуті товариства відповідного обмеження переходу частки у статутному капіталі».

Таким чином має місце неоднакове застосування судами касаційної інстанції приписів частини 5 статті 147 Цивільного кодексу України та приписів статті 55 Закону України «Про господарські товариства», що визначення моменту набуття статусу учасника господарського товариства спадкоємцем, після набуття права власності на частку в статутному (складеному) капіталі товариства з обмеженою відповідальністю.

2. Вирішуючи зазначені вище справи суди касаційної інстанції неоднаково підходять до моменту виникнення статусу учасника господарського товариства, а від так і до застосування приписів пункту 4 частини 1 статті 12 Господарського процесуального кодексу України.

Так, Вищий господарський суд у Постанові від 18 листопада 2015 року у справі № 908/2987/15 (№53732746 ЄДРСР) вказав *«Проте, як встановив суд апеляційної інстанції, загальні збори учасників товариства, відповідного рішення про включення Особа_4 до складу учасників товариства не приймали, позаяк, спір у даній справі ініційований ОСОБА_4 як фізичною особою, а не як фізичною особою – учасником товариства – відповідача, в силу пункту 4 ч.1. ст. 12 ГПК України, не повідомчі господарському суду.*

Відповідно до п.1.ч.1.ст. 80 ГПК України господарський суд припиняє провадження у справі, якщо спір не підлягає вирішенню в господарських судах України».

Протилежну позицію Вищий господарський суд України зайняв у постанові від 27 березня 2013 року у справі № 5010/674/2012-К-25/15 (№ 30330379 ЄДРСР) закінчивши розгляд справи постановою по суті спору.

Таким чином має місце неоднакове застосування судами касаційної інстанції приписів пункту 4 частини 1 статті 12 Господарського процесуального кодексу України щодо підсудності справ за участю особи, що набула у спадщину частку в статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю.

Неоднаковість застосування касаційними судами правових положень, що регламентують підстави виникнення права на частку в статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю в порядку спадкування та набуття статусу учасника товариства з обмеженою відповідальністю особою, що набула у спадщину частку в статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю та, відповідно до цього, неоднаковість застосування процесуального закону щодо підвідомчості справ за позовом особи, що набула у спадщину частку в статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю, створює правову невизначеність, сутність якої впливає на правову поведінку особи з питань прав власності на частку та виникнення корпоративних прав учасника товариства з обмеженою відповідальністю.

Відповідно до статті 42 Закону України «Про Конституційний Суд України» конституційне звернення - це письмове клопотання до Конституційного Суду України про необхідність офіційного тлумачення Конституції та законів України з метою забезпечення реалізації чи захисту конституційних прав та свобод людини і громадянина, а також юридичної особи.

Статтею 94 Закону України «Про Конституційний Суд України» встановлено, що підставою для конституційного звернення щодо офіційного тлумачення Конституції та законів України є наявність неоднозначного застосування положень Конституції України або законів України судами України, іншими органами

державної влади, якщо суб'єкт права на конституційне звернення вважає, що це може призвести або призвело до порушення його конституційних прав.

Відповідно до статті 41 Конституції України кожен має право володіти, користуватись і розпоряджатися своєю власністю.

Наявність неоднозначного застосування положень частини 5 статті 147 Цивільного Кодексу України, частин 1,2 статті 55 Закону України «Про господарські товариства» та пункту 4 , частини 1 статті 12 Господарського процесуального Кодексу у питаннях виникнення права власності на частку в статутному капіталі у спадкоємця і, відповідно, обсягу цього права, набуття статусу учасника товариства з обмеженою відповідальністю спадкоємцем і, відповідно, виникнення та реалізації корпоративного права, виду судочинства, щодо справ, пов'язаних з зазначеними питаннями, створює правову невизначеність і потребує офіційного тлумачення частини 5 статті 147 Цивільного кодексу України, частин 1, 2 статті 55 Закону України «Про господарські товариства» та пункту 4 частини 1 статті 12 Господарського процесуального кодексу України з метою забезпечення реалізації чи захисту конституційних прав та свобод людини і громадянина, а також юридичної особи.

Суб'єкт права на конституційне звернення – Швед М.Ф. вважає, що правова невизначеність у питаннях, що зазначені вище призвела до порушення її Конституційних прав, зокрема права на власність та до неможливості захисту порушеного права у судах України.

На підставі викладеного, керуючись ст.42, 43, 94 закону України «Про Конституційний Суд України», -

ПРОШУ

1. Надати офіційне тлумачення правовим положенням частини 5 статті 147 Цивільного кодексу України, а саме: *«Частка в статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю переходить до спадкоємця фізичної особи або правонаступника юридичної особи – учасника товариства, якщо статутом товариства не передбачено, що такий перехід допускається лише за згодою інших учасників товариства»* та частинам 1,2 статті 55 Закону України «Про господарські товариства», а саме : *«При реорганізації юридичної особи, учасника товариства, або у зв'язку із смертю громадянина, учасника товариства, правонаступники мають переважне право вступу до цього товариства.*

При відмові правонаступника (спадкоємця) від вступу до товариства з обмеженою відповідальністю або відмові товариства у прийнятті до нього правонаступника (спадкоємця) йому видається у грошовій або натуральній формі частка у майні, яка належала реорганізованій або ліквідованій юридичній особі (спадкодавцю), вартість якої визначається на день реорганізації або ліквідації (смерті) учасника. У цих випадках розмір статутного капіталу товариства підлягає зменшенню» у їх системному зв'язку, щодо моменту виникнення у особи, яка набула в спадщину частку в статутному (складеному) капіталі товариства з обмеженою відповідальністю статусу учасника товариства з обмеженою відповідальністю.

2. Надати офіційне тлумачення пункту 4 частини 1 статті 12 Господарського процесуального кодексу України, а саме: *«Господарським судам підвідомчі справи, що виникають з корпоративних відносин у спорах між юридичною особою та її учасниками (засновниками, акціонерами, членами) у тому числі учасником , який вибув, а також між учасниками (засновниками, акціонерами, членами) юридичної особи, пов'язаними із створенням, діяльністю, управлінням та припиненням діяльності такої особи, крім трудових спорів»* щодо підвідомчості господарським судам України справ

у спорах між особою, що набула право на частку в статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю в порядку спадкування та товариством з обмеженою відповідальністю, частка в статутному капіталі якого набута фізичною особою в порядку спадкування.

Додатки:

1. Копія рішення господарського суду Запорізької області від 15.06.2015 року у справі № 908/2987/15, номер в ЄДРСР 45529787);
2. Копія постанови Донецького апеляційного господарського суду від 29.07.2015 року у справі № 908/2987/15, номер в ЄДРСР 478447704);
3. Копія постанови вищого господарського суду України від 18.11.2015 року у справі № 908/2987/15, номер в ЄДРСР 53732746);
4. Копія постанови Львівського апеляційного господарського суду від 22.01.2013 року у справі № 5010/674/012-К-25/15, номер в ЄДРСР 28943651);
- 5.
6. Копія постанови вищого господарського суду України від 27.03.2013 року у справі № 5010/674/012-К-25/15, номер в ЄДРСР 30330379);
7. Копія висновку науково-правової експертизи Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва ім. академіка Ф.Г. Бурчака Національної академії правових наук України від 28.10.2015 року № 01-9/2-204;
8. Копія довіреності на Артьомова О.І. від 09.12.2015 року;
9. Три примірники Конституційного звернення і додатків до нього.

«09» грудня 2015 року

Швед М.Ф.